

Myten om den goda litteraturen

Magnus Persson

Unga läsare i Norden, LU, 24-25/10-2013

MALMÖ HÖGSKOLA

Mytbegreppet

”En myt existerar bortom sant och falskt – den utmärks snarare av att osäkerhet och öppenhet ersätts av trosvisshet och anvisande av självklara ideal, av förnekande av tvetydighet och svårbedömlighet. Myten ger en känsla av säkerhet och blockerar tvivel och reflektion. [...] Myten genererar mening, förenklar och förklarar världen, förenar en grupp människor och ger handlingsinriktning”. Alvesson (2011, s. 59f)

Material

- Skolans styrdokument, särskilt svenskämnets
- Debattmaterial (t ex om kanon)
- Handböcker i konsten att läsa
- Texter från läsfrämjande kampanjer
- Biblioterapeutiska texter
- Skönlitterära författares försvarstal för litteratur

Teoretiska och metodologiska utgångspunkter

- Institutionsanalytisk och ämneshistorisk forskning (Bennett 1998; Eagleton 1990; Thavenius 1991)
- Kulturanalys och kultursociologi (Bourdieu 1992/2000)
- Diskursanalys (Foucault 1988/2008; Fairclough 1992)
- Receptionsforskning och litteraturdidaktisk forskning (Felski 2008, 2009)

Vad kännetecknar myten om den goda litteraturen?

- Litteraturen är både överlägsen och hotad
- För givet tagandena av godheten
- Den goda litteraturen har (automatiskt) goda effekter
- Dualistisk och hierarkisk litteratur- och kultursyn
- Den goda litteraturen motverkar den dåliga kulturen
- Inkluderande retorik och exkluderande praktik
- Litteraturläsning skall vara disciplinerande, även om detta sällan utsägs explicit

Exempel 1: Läsfrämjande kampanjer

- ”Om tio år läser barn inga böcker längre” (Unenge 2011)
- ”även om läsning är vanebildande har det inte den där narkotiska effekten som vissa elektroniska tidsfördriv” (Unenge 2011)
- Kombination av stark övertygelse om bokens förtjänster och överlägsenhet å ena sidan och en lika stark övertygelse om att läsningen minskar, försämras osv.
- Mediekritik, kulturpessimism och förfallstänkande

Exempel 2: Skolans styrdokument

- ”Skönlitteratur, film och teater ger möjligheter till empati och förståelse för andra och för det som är annorlunda och för omprövning av värderingar och attityder. Därigenom kan motbilder formas till exempelvis rasism, extremism, stereotypa könsroller och odemokratiska förhållanden.”
(Skolverket 2002, s. 99)

Exempel 3: Biblioterapi

- ”En författare som har skapat en text och filtrerat den genom sin egen personlighet visar läsaren det som båda har gemensamt, som är allmänmänskligt. Han visar det som är bestående, kanske evigt – men ’resan är alltid ny’” (Sippola 2004, s. 63)
- ”Det har stor betydelse för en lyckad text hur målade och detaljerat skrivaren lyckats ge sitt allra innersta en lyrisk språkdräkt” (Sandberg 2004, s. 223f).
- ”Litteraturterapi ingår i gruppen kreativa terapiformer. Metoden syftar till att antingen ge individen de insikter som ingår i normal utveckling eller att påverka ett emotionellt stört beteende” (Sippola 2004, s. 62).

Vad kännetecknar myten om den goda litteraturen?

- Litteraturen är både överlägsen och hotad
- För givet tagandena av godheten
- Den goda litteraturen har (automatiskt) goda effekter
- Dualistisk och hierarkisk litteratur- och kultursyn
- Den goda litteraturen motverkar den dåliga kulturen
- Inkluderande retorik och exkluderande praktik
- Litteraturläsning skall vara disciplinerande, även om detta sällan utsägs explicit

Den överlägsna och hotade goda boken – då och nu

”Hur kan man egentligen ha tid att läsa veckotidningar, förströelseromaner, lyssna på radio, gå på bio och spela kort när man har inom räckhåll mänsklighetens yppersta representanter [...] som skänker livsenergi och mod, gör livet djupt och meningsfullt och stimulerar långt mer än någon cigarett eller kaffetår. Kulturens ymnighetshorn stjälpes i oss – genom pressen, radion, filmen – massor av andliga epavaror som grumlar särskilt de ungas omdöme om det väsentliga och meningsfyllda i livet. Det var en gång en kulturmission att göra böckerna tillgängliga för människorna. Idag är det ett kulturellt krav att få folk att begränsa konsumtionen”

(Wedholm 1940)

Den resistenten myten

- * Frusen ideologi (Liedman 1997)
- * Hegemoni och reproduktion (Gramsci 1971; Fairclough 1992)

Konklusioner

- Myten om den goda litteraturen är paradoxal och självupphävande
- Det går inte helt att ta sig ur myten men den kan problematiseras och sättas på spel
- Det behövs nya argument för skönlitterär läsning
- Det behövs nya former av forskning om den skönlitterära läsningens många *olika* funktioner och praktiker

Den sista läsaren

- ”Lucio vet också att även han kommer att stryka med i vilket ögonblick som helst, full av skam och genom att en kniv vrids runt under bröstbenet på honom, han vet att en författare från staden, en idiot [...], en medelmåtta som Alberto Santín, kommer att reducera honom till intet i en roman som hör hemma i kackerlackornas helvete, kommer att låta honom begravas i sanden på någon havsbotten eller i någon öken varenda gång som någon läser sista sidan i *Den sista läsaren*.” (Toscana 2005/2009)

